

7. Polítiques i estratègies d'igualtat en l'àmbit local. L'experiència de l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat

Alba Garcia Sánchez

Llicenciada en història (especialitat d'història de l'art) per la UB. Responsable del Programa contra la violència masclista al Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat de Catalunya.

L'administració local, la més propera a la ciutadania, ha portat a terme, des que hi ha democràcia, un seguit d'accions i estratègies per afavorir l'equitat i la igualtat entre dones i homes al llarg de tot el territori de l'Estat. Ha estat un desenvolupament heterogeni i desigual que, per manca de marc competencial específic i únic, depèn massa de les decisions polítiques i conjunturals dels diferents governs municipals. Incloure o no a l'agenda pública les polítiques de dones, d'igualtat i d'equitat esdevé fonamental per la seva consolidació i continuïtat. Comptar amb estructures, recursos econòmics i persones que desenvolupin una planificació estratègica de les polítiques farà que la tasca de l'administració local esdevingui clau per contribuir al canvi social que pot obrir la porta a una situació on les dones no siguin objecte de les polítiques, sinó que en siguin els subjectes.

L'estudi d'aquest àmbit de desenvolupament de polítiques públiques ens brinda l'oportunitat de conèixer els seus orígens, veure el seu particular recorregut històric, la relació amb els altres nivells de l'administració i la relació tan estreta amb les polítiques comunitàries i internacionals, el grau de consolidació de les accions, els diferents models organitzatius i de funcionament, accions, programes i plans que moltes vegades han estat mirall d'altres institucions i organismes i que formen un paquet d'experiències i pràctiques valuoses; en definitiva, un àmbit que hem d'analitzar, conèixer i tenir en compte quan parlem de polítiques públiques de dones, d'igualtat o d'equitat.

L'herència

Els pobles i les ciutats de la Catalunya del present són hereus d'una època històrica que va marcar tres generacions de ciutadanes i de ciutadans en molts aspectes de les seves vides. Persones que amb els seus problemes, expectatives i propostes ara són les que comparteixen, decideixen les nostres ciutats actuals i hi viuen i hi conviuen. Aspectes que els ajuntaments del present (i del futur) han de tenir en compte a l'hora de planificar les seves polítiques públiques.

El llarg període de la dictadura franquista, entre altres aspectes, va propugnar un model estereotipat de les dones. El model educatiu i les consignes polítiques d'institucions annexes al règim, com ara la Sección Femenina de la Falange y de las JONS, dedicaven grans esforços a promoure aquest model de dona submissa, eternament menor d'edat i sense drets individuals. També va definir en tot moment quin havia de ser el seu lloc, el seu rol dins aquella societat i el seu lloc, per descomptat, en la institució familiar. Directrius que van marcar l'educació i la formació de dues o tres generacions de dones que van actuar de maneres molt diverses: algunes van assumir aquesta realitat sense més, d'altres la van qüestionar i van intentar canviar-la des d'instàncies ben diferents i amb graus de consciència també molt diferent, però, així sí, aprofitant totes aquelles oportunitats oficials, formals, informals o clandestines que aquella situació anava brindant.

Les dones, durant els darrers anys del franquisme, van passar de la lluita per la supervivència a prendre consciència del valor i la necessitat de la participació ciutadana (García-Nieto París, 1993). Tant la vida laboral com l'acció ciutadana són factors que fan despertar sensibilització i conscienciació, motiven les dones a formar-se, a tenir coneixements i cultura (la taxa d'analfabetisme era alta entre les dones i ho va seguir sent durant dècades fins al final de la dictadura), a prendre consciència de la seva condició, a conèixer els drets bàsics i, per tant, a adonar-se de la necessitat de mobilitzar-se.

Els anys setanta, a més a més, arriben alguns textos dels Estats Units, de França i de la Gran Bretanya, i, sobretot, el 1975, que les Nacions Unides declaren com a Any Internacional de la Dona. El desembre del mateix any es porten a terme les Primeras Jornadas de Liberación de la Mujer, a Madrid, i uns mesos més tard, el maig de 1976, ja mort el dictador, es fan les Primeres Jornades Catalanes de la Dona a Barcelona.¹

Aquests dos esdeveniments signifiquen la confirmació i la reafirmació davant el règim, però també davant de l'oposició democràtica, del fet que existeix un moviment de dones amb inquietuds, maneres d'estar pròpies i reivindicacions específiques i pren caràcter de moviment social autònom (Grau, 1993). «A partir de llavors es creen grups i espais de dones molt diversos i en gairebé tots els àmbits. La major part d'organitzacions pretenen ser assembleàries, obertes i unitàries i intenten prendre decisions per consens més que per majoria, no ser jerarquitzaes» (Cervera Rodón, 1996).

1. «El 1976 [...], al cap de poc de la mort del dictador i en semiclandestinitat, celebràvem al Paranimf de la Universitat de Barcelona les Primeres Jornades Catalanes de les Dones a Catalunya. Prop de quatre mil dones, diferents, polèmiques, contradictòries, ens amuntegàvem, les unes damunt de les altres, assegudes a terra, enfilades [...], sentint el recer d'aquella sala, matriu càlida de la nostra aparició pública», paraules de Manola, p. 12 de la presentació de: DDAA, 20 anys de feminisme, Barcelona, Associació de Dones per la Celebració dels 20 Anys de les I Jornades Catalanes de la Dona i l'Ajuntament de Barcelona, 1996.

Aquestes reivindicacions² que van arribar a pobles i les ciutats de l'entorn de Madrid i Barcelona van desencadenar un seguit de demandes que els diferents grups de dones van canalitzar de manera diferent. A Barcelona i l'Àrea Metropolitana van ser l'origen de centres de planificació, assessories jurídiques, grups d'autoajuda i reivindicacions polítiques per canviar la legislació discriminatòria, que els anticonceptius entressin en la Seguretat Social, l'accés al treball assalariat amb igualtat d'oportunitats i condicions, la socialització del treball domèstic, l'accés a tots els nivells de l'educació, la coeducació, el dret a la lliure disposició del propi cos, més educació sexual, la legalització de l'avortament, la supressió de la legislació que perseguia l'homosexualitat, la legalització del divorci, l'abolició del Servicio Social, la supressió de l'adulteri com a delictes, etc. (Bodelón, 2003).

El naixement del primer centre de planificació familiar l'any 1977 al Prat de Llobregat (I. Gràcia Fernández, 1998) és el símbol de tota aquest període: posar a l'abast de totes les dones, independentment del nivell d'ingressos i condició, els serveis mínims per garantir una cura del propi cos, una maternitat planificada, una sexualitat —diferenciada de la reproducció— saludable i satisfactòria, informació, assessorament i presa de consciència. Quelcom molt important per moltes dones i grups que es van preparar, es van informar i, amb ajut d'alguns i algunes professionals, van poder «divulgar opuscles, denunciar, propagar l'autoconeixement i l'autoajuda (Cervera Rodón, 1996).

Persones que havien militat o participat en diferents moviments socials i polítics en la clandestinitat accedeixen als governs locals en les primeres eleccions democràtiques. La presència de dones en els primers consistoris va ser molt escassa: de vuit mil municipis a tot l'Estat només un 1,1% havien estat dones alcaldesses el 1979, i hi va haver molt poques regidores. Tot i així, aquelles persones d'esquerres que havien estat lluitant pels drets fonamentals ara eren al govern. Moltes, obreres, estudiants, membres d'associacions veïnals, sindicalistes, intel·lectuals, feministes, havien d'agafar les regnes de les ciutats que tantes vegades havien imaginat en reunions i en documents i havien d'assumir aquelles reivindicacions dels moviments socials, en general, i del moviment feminista, en particular.

Els anys vuitanta

En aquesta dècada, les administracions públiques fan un esforç per definir els marcs competencials i es creen organismes específics per al desenvolupament de les polítiques d'igualtat que directament o indirectament, juntament amb els programes internacionals i europeus, serviran de models i de referent.

2. Conclusions, ponències i documents que es troben a la publicació de la Comissió Catalana d'Organitzacions no Governamentals, 1977.

El Govern de l'Estat crea l'Institut de la Mujer com a organisme autònom (1983). El 1985 es defineix el marc competencial per a les administracions locals amb la Llei reguladora de bases de règim local que, juntament amb el desenvolupament de la legislació sobre els serveis socials, definirà el marc d'actuació de les polítiques d'igualtat a escala local.

L'entrada a la UE (1986) i la creació d'organismes encarregats de les polítiques adreçades a les dones i a la igualtat a la major part dels governs autonòmics (la Comissió Interdepartamental de Promoció de la Dona, el 1987, i l'Institut Català de la Dona, el 1989) també esdevindran referents.

Primeres accions als municipis

Les primeres accions als municipis estan molt vinculades al grau de compromís que anaven adquirint els ajuntaments amb el moviment de dones. Es plantegen l'actuació a partir de tres àmbits: la informació dels drets de les dones i l'assessorament jurídic, sobretot en situacions de maltractaments; l'atenció sanitària quant a la planificació familiar i l'educació sexual, i la promoció sociocultural mitjançant escoles de persones adultes i universitats populars (FEMP, 1992). Assumeixen i municipalitzen —sobretot, els municipis més grans— serveis com ara els centres de salut integral, de planificació familiar, les escoles bressol municipals, les escoles de persones adultes, les assessories jurídiques (Garcia Sánchez, 1998). Es comencen a fer les primeres accions positives en matèria d'ocupació aprofitant estratègies i iniciatives comunitàries com ara el NOW (Tot Dona de Vilanova i la Geltrú); els primers programes d'educació que incorporen propostes coeducadores en alguns centres (l'Hospitalet de Llobregat.); els primers equips especialitzats per atendre dones amb greus problemàtiques com ara l'EAD de l'Ajuntament de Barcelona, dins de la regidoria de Benestar Social, o el CAID, a l'Hospitalet, resultat de la pressió de grups i associacions dins de l'Àrea Municipal de Sanitat i Serveis Socials, que esdevé un dels primers serveis específics que «ofereix atenció interdisciplinària específica per a dones de la ciutat que presenten problemàtiques derivades de la discriminació sexista» (Pérez-Portabella, 2002).

El desplegament de la Llei de serveis socials i la manca de marc competencial específic fan que moltes vegades les accions i els primers serveis d'atenció estiguin ubicats o vinculats a les regidories de serveis socials o benestar social i tinguin un caràcter marcadament assistencialista (FEMP, 1992).

El estudio realizado por la Comisión de la Mujer de la FEMP en 1990 y presentado por su presidenta, Vicenta Bosch, en el I Encuentro de Agentes de Igualdad en 1992, revelaba que hasta entonces sólo el 8% de los municipios de más de 50.000 habitantes tenía plan

de igualdad, figura desconocida en los de menor tamaño; que la Concejalía de la Mujer sólo se había creado en uno de cada 15 ayuntamientos de más de 100.000 habitantes (en los de 5.000 a 20.000 habitantes sólo el 2%) y que todo ello repercutía en una asistemática de las políticas municipales de igualdad (FEMP, 1992).

Estructures polítiques i tècniques

L'estudi realitzat per Judith Astelarra per a l'ICD el 1994 entre altres coses revela que els anys vuitanta dels disset ajuntaments estudiats només dos havien iniciat l'àmbit de polítiques; el 1988, cap, i el 1989, tres. D'aquests disset, vuit (47%) tenien regidoria específica, quatre (23%) tenien comissió interdepartamental, i quatre (23%) tenien una unitat específica dins de serveis socials.

Quant al personal, la major part era personal contractat, no funcionari, no estable: un 51% amb llicenciatures i un 37% amb diplomatures, amb una mitjana d'edat de trenta-un a quaranta anys, treballant per contracte, un 51% unes hores a la setmana i un 43% a jornada completa.

En la legislatura de 1991 a 1995 hi ha una incorporació notable de dones a l'espai polític. Les dones d'alguns partits, després d'una tasca de sensibilització i conscienciació interna, aconsegueixen ocupar llocs a les llistes que els brinden la possibilitat de tenir representació municipal. És la legislatura en què es creen més regidories específiques de dones o d'igualtat d'oportunitats.

Segons l'estudi de la Federación Española de Municipios y Provincias (FEMP, 1992), el 1991 es creen el 47% dels àmbits específics per desenvolupar les polítiques als ajuntaments estudiats, responenent, això sí, a una decisió política més que a un plantejament programàtic o estratègic.

La dècada dels anys noranta veu com, a poc a poc, es va superant la crisi de participació del moviment associatiu, que afectava tot tipus d'entitats i grups i també els de dones (Grau, 1993), i torna a sorgir la implicació i el compromís ciutadà de la mà dels nous moviments socials. És un període en el qual es creen en alguns municipis, impulsats pels mateixos ajuntaments, consells municipals de dones (Cornellà, Sant Feliu de Llobregat) i es fa un gran esforç per dinamitzar nous grups i donar suport als més antics.

Aquesta major representació política de dones fa que, d'una banda, els ajuntaments pioners que durant els anys vuitanta havien iniciat accions, programes o serveis, els consolidin (l'Hospitalet) i, fins i tot, es plantegin el disseny de plans integrals o transversals (Barcelona), i de l'altra, els ajuntaments que inicien les polítiques per primera vegada (Sant Feliu de Llobregat, Terrassa), encara que no sempre, afavoreixin la creació d'es-

tructures tècniques mínimes amb més o menys personal i pressupost propi per poder accomplir els objectius programàtics o atendre els serveis específics adreçats a les dones.

La legislatura següent ve molt marcada pel revulsiu institucional i participatiu que va esdevenir la IV Conferència Mundial de les Dones organitzada per les Nacions Unides a Beijing (la Xina) el 1995. És potser el millor exponent del grau de transferibilitat que poden tenir les polítiques d'igualtat a escala internacional en les administracions més properes a la ciutadania: és «el marco institucional de la globalización del derecho a la igualdad entre hombres y mujeres, un referente positivo para todas las políticas y demandas» (San José, 2003).

Tant l'alta participació de dones catalanes al Fòrum Alternatiu d'Hairou com el treball informatiu i explicatiu posterior dels Acords de Beijing amb la seva Plataforma per a l'Acció fins al 2000 van generar nombrosos grups de treball, xerrades i exposicions,³ així com un transvasament i un diàleg amb tot allò que dones d'arreu del món havien reivindicat, decidit, debatut o rebutjat. Un bon exponent d'aquest moviment va ser el treball en xarxa entre diferents ajuntaments en el marc de la Comissió de la Dona de la Federació de Municipis de Catalunya, adscrita a la de Serveis Socials i formada per tècniques i regidores de diversos ajuntaments catalans i de la Diputació de Barcelona que, després de diverses sessions de treball conjunt, va elaborar tot un treball que després va ser una publicació que tenia com a finalitat adaptar els objectius mundials per al III Mil·leni a la realitat municipal (FCM, 1998).

Un altre exemple d'aquest transvasament també és la incorporació dels objectius, les definicions i les estratègies, com ara el *mainstreaming*, en els plans i les accions de les administracions locals (Pla de Sant Feliu, per exemple).⁴

3. Un bon exemple va ser l'exposició itinerant «Mirant el món amb ulls de dones», Conselleria de Cultura del Consell Comarcal del Baix Llobregat, 1996, que va estar a nombrosos municipis de la província de Barcelona i que va generar una unitat didàctica per a educació primària amb el mateix nom.

4. El Pla d'acció per a les dones de Sant Feliu de Llobregat (1998-2003) aprovat per unanimitat pel Ple municipal el juliol de 1998. Consta de sis apartats i un annex amb documents sobre la Plataforma per a l'Acció de Beijing 95, l'estudi del projecte ESTELA i un estudi sobre el mercat de treball a Sant Feliu de Llobregat. Hi ha una presentació, una introducció que fa referència als moviments de dones, les polítiques a escala mundial, europea, estatal i autonòmica, les Nacions Unides, la Unió Europea, una referència sobre els plans estatals i autonòmics, un apartat sobre el concepte *mainstreaming* i un recull sobre les polítiques públiques d'àmbit local, i un altre apartat on s'apunten conceptes i s'emmarca el Pla quant a competències i marc legal, criteris, dades, línies de treball, eixos i una relació dels àmbits de treball.

Els tipus d'accions i els recursos

Podríem dir, quant als productes o les estratègies de les polítiques públiques a escala local, que a la dècada dels noranta experimenten dues fases: una primera en què s'implanten els primers plans integrals o globals i una segona en què s'analitza com incorporar el nou principi aportat per la IV Conferència de les Nacions Unides sobre les Dones (Beijing 1995) i la seva Plataforma per a l'Acció fins al 2000: el *mainstreaming* de gènere.

L'Estudi d'identificació i avaluació de bones pràctiques en accions d'igualtat d'oportunitats (CIREM, 1998), fruit del treball conjunt d'un seguit d'ajuntaments en el marc del projecte europeu ESTELA, va aportar un primer balanç i informació sobre el tipus d'accions que en aquest període havien desenvolupat els onze ajuntaments participants, el seu impacte, els propòsits de les accions i el grau de transferibilitat en la població al llarg d'uns quatre anys.

Les tres-cents cinquanta accions es van agrupar en cinc grans tipologies i cap no era «pla integral». Totes feien referència als programes d'activitats de tipus cultural i lúdic per a dones, els serveis específics d'atenció, les accions de foment de l'ocupació, les de sensibilització i promoció de la igualtat i les mesures internes. Dels onze ajuntaments del Baix Llobregat, analitzats, cap no comptava amb un pla fins a aquell moment.

L'organització

Si analitzem els aspectes organitzatius, es pot veure que no canvien gaire respecte a l'etapa anterior, tot i que a l'inici de la dècada, i coincidint amb el període preelectoral i electoral, hi ha un augment de dones en les llistes i, per tant, en els càrrecs electes. Vol dir que hi ha nombroses corporacions locals que posen en marxa regidories de la dona i, en aquest cas, tot i que se segueix depenent de decisions polítiques, en alguns programes electorals apareix algun punt sobre les polítiques d'igualtat d'oportunitats municipals.

Quant als recursos humans, hi ha moltes limitacions. Veiem que les administracions locals tenen resistències a l'hora de dotar les polítiques de recursos humans. És difícil la consolidació i continuïtat de les polítiques davant la mobilitat del personal que, igual que els anys vuitanta, encara no compta amb un perfil professional específic en la major part d'ajuntaments. Exceptuant els ajuntaments dels municipis de més de 50.000 habitants, hi ha poca consolidació de personal, dedicacions a temps parcial, prestacions de serveis o dedicacions compartides amb altres responsabilitats municipals. Tot plegat ens dóna un ventall bastant heterogeni tant del nombre de persones tècniques dedicades al desenvolupament de les polítiques en l'àmbit local com una

gran diversitat de perfils professionals, tot i l'esforç que fa temps que estan fent institucions, organismes i entitats per unificar perfils formatius i professionals.⁵

Els pressupostos

Pel que fa als pressupostos, hi ha pocs ajuntaments que no adrecin alguna partida pressupostària a portar a terme accions de promoció de la igualtat d'oportunitats, però tornem a la diversitat quant a fórmules financeres. Hi ha ajuntaments que compten amb partides pressupostàries per al desenvolupament d'accions, programes i plans, i n'hi ha d'altres on les partides depenen d'altres seccions, departaments o àrees. N'hi ha que compten amb plantilles i espais, i n'hi ha d'altres que dediquen recursos al desenvolupament de programes d'activitats. En tots els casos, també és important valorar el suport econòmic de les administracions supralocals com a garantia per al desenvolupament de serveis, programes i plans integrals.

El Programa de la dona de l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat. Àmbits d'actuació i funcionament

L'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat, governat per ICV, el 1991 inicia el desenvolupament de la seva política pública adreçada a les dones i a la igualtat a l'inici de la quarta legislatura amb la creació d'una regidoria específica.

Es va contractar una tècnica i, més endavant, es va crear una estructura organitzativa adscrita a l'Àrea de Serveis a la Persona. Així doncs, el 1992, l'Ajuntament comptava amb una regidora, una tècnica, una única partida pressupostària i un lloc en l'organigrama municipal.

Les primeres accions

El 1992 els primers programes van ser els d'activitats. El primer va ser el que es va crear amb motiu de la commemoració del 8 de març, Dia Internacional de la Dona, en relació

5. Al llarg dels anys noranta, entitats com ara la Fundació Dolores Ibárruri, amb seu a Madrid, però d'àmbit estatal, o l'Institut Basc de la Dona, Emakunde, intenten definir un perfil professional, tècnic, per poder portar a terme i desenvolupar les polítiques d'igualtat d'oportunitats. Es fan programes formatius, recerca i publicacions a aquest efecte i s'aconsegueix que el nom agent per a la igualtat sigui reconegut com una professió per a la Clasificación Nacional de Ocupaciones de l'aleshores anomenat INEM (B. SAN JOSÉ, 2003). Actualment, les edicions de la Diplomatura de Postgrau Gènere i Igualtat d'Oportunitats i del Màster en Polítiques d'Igualtat de Gènere: Agents d'Igualtat, organitzats per la Universitat Autònoma de Barcelona i la Diputació de Barcelona estan donant l'oportunitat de formar tècnics i tècniques per desenvolupar polítiques en tots els àmbits.

amb l'esport amb motiu de l'any olímpic. A partir de llavors, es va crear també el primer espai de reflexió i formació obert a tota la població: les Jornades de Tardor de la Dona, que s'han celebrat sense interrupció fins ara. Aquests han estat espais per a la sensibilització i conscienciació de la població en general i molt especialment per a l'apoderament de les dones en matèria d'igualtat.

Àmbits d'actuació i funcionament

El Programa de la dona està ubicat orgànicament dins l'Àrea de Serveis Personals, dirigida per un regidor/a i per un director/a d'àrea. Els departaments de Serveis Socials, de Cultura, d'Educació i Infància, de Joventut, de Salut Pública, i els programes d'immigració, de participació, de persones amb discapacitats, de gent gran i de dona són els que componen aquesta gran àrea. La Regidoria del Programa de la dona ha compartit responsabilitats amb altres regidories al llarg del temps: Serveis Socials, Cultura, Salut, Gent Gran, Persones amb Discapacitats, Promoció Econòmica.

El Programa s'estructura en sis blocs temàtics

- L'àmbit d'acció supramunicipal conté tots aquells projectes i accions amb altres nivells de l'administració, amb altres ajuntaments o institucions: l'Observatori de Dones als Mitjans de Comunicació, els projectes europeus com ara ESTELA o *Women's Network*, etc.
- La promoció de la recerca històrica i la recuperació de genealogies de dones ha estat un àmbit d'actuació que ha generat productes, com ara la beca de recerca Blanca Bardiera i la col·lecció de llibres que duu el mateix nom; ens ha donat la possibilitat de conèixer la història de la ciutat i de la comarca des d'una perspectiva nova on les dones ja no són invisibles, sinó protagonistes, i també ha facilitat el treball en xarxa amb institucions i organismes culturals de la ciutat com ara l'Arxiu Històric Comarcal de Sant Feliu de Llobregat o el Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat, amb els quals es col·labora i es porten a terme accions conjuntament com ara cursos de recerca, programes de tertúlies, exposicions⁶ etc.

6. Curs d'iniciació a la recerca, juntament amb el Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat i el Consell Comarcal del Baix Llobregat; Curs d'història oral de les dones, 1998; Tertúlies a l'Arxiu, 1997-2001; activitats vinculades al programa «8 de març» i a les Jornades de Tardor; Materials del Baix Llobregat. Les dones al Baix Llobregat, 1998, núm. 4; creació d'una col·lecció d'imatges de dones de Sant Feliu de Llobregat; exposició «Les dones hi som», 1999, a càrrec de la historiadora Isabel Segura; col·laboració en l'obra *Les dones i la història* al Baix Llobregat, editada pel Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat, 1998-2002.

- L'àmbit de la sensibilització, formació i apoderament ha estat l'espai adient per als programes d'activitats i tot el que generen de treball conjunt amb el teixit associatiu, els programes de formació especialitzada adreçada a personal tècnic i polític, als grups de dones, a joves o a població en general.
- L'àmbit de participació esdevé l'espai de dinamització per excel·lència del Consell Municipal de les Dones de Sant Feliu de Llobregat.
- L'àmbit del treball transversal ha estat, sobretot, el que ha suposat el disseny, la implantació, el seguiment i l'avaluació del Pla d'acció per a les dones de Sant Feliu i possiblement ho serà també del II Pla. Però també és l'espai pel treball transversal amb altres programes i departaments municipals, com per exemple la Xarxa d'Infància.
- L'àmbit dels serveis d'atenció específica és el Servei d'Informació i Orientació per a les Dones de Sant Feliu (SIOD), que compta amb els dos serveis d'atenció individual especialitzada, l'assessoria jurídica i el suport psicològic, i des d'on es fa orientació i es dona informació sobre qualsevol tema relacionat amb la situació de les dones i la igualtat, esdevé un punt de referència per a tota la població i per al personal municipal i també és l'àmbit des d'on es lidera i coordina la Xarxa de Coordinació i Atenció a les Dones Víctimes de Violència amb el seu circuit d'atenció, els programes de formació i els de prevenció.

Alguns productes

El Programa de la dona ha anat portant a terme simultàniament tant accions específiques adreçades directament a millorar les condicions de vida i la situació de les dones com accions transversals i integrals. Al llarg dels anys han estat significatius productes com ara la *Guia de recursos i serveis per a les dones*, el concurs per al millor cartell anunciador del 8 de març, el Pla d'acció per a les dones, la col·lecció «Blanca Bardiera», el programa de tertúlies a l'Arxiu, els cursos d'habilitats socials i personals, la beca de recerca, els tallers de prevenció de la violència en la parella jove, els programes interdepartamentals adreçats a joves nouvingudes, i tots aquells productes sorgits de la intervenció en matèria de violència vers les dones, per destacar-ne alguns.

La intervenció en matèria de violència vers les dones: la Xarxa

Les polítiques públiques d'àmbit local han tingut, des de finals dels anys noranta, un eix comú que els ha portat a desenvolupar circuits i accions adreçades a l'atenció de les dones que pateixen violència masclista i que trobem en ajuntaments de tot tipus i grandàries.

L'Ajuntament de Sant Feliu compta amb una llarga trajectòria en accions transversals i treball en xarxa que data de principis dels anys noranta des de la redacció d'un projecte de casa d'acollida⁷ com a punt de partida fins a la creació de la Xarxa de Coordinació i Atenció a les Dones Víctimes de Violència el 1999.

Composició de la Xarxa

Les componen agents —recursos, serveis, organismes i institucions— que en un territori concret (en aquest cas, el municipi) actuen en algun moment per atendre un cas de violència des de qualsevol punt, ja sigui l'equip de professionals, el departament, el programa d'atenció, el recurs, el servei o tota la institució. Actualment, la Xarxa a Sant Feliu la formen:

- Departaments i programes municipals: Policia Local, CAS, Programa d'infància, Programa d'immigració, Serveis Socials, Salut Pública i Consum, Educació, Cultura, Programa de gent gran, OAC, Centre Municipal de Formació Ocupacional, Departament de Joventut, Programa de la dona i SIOD.
- Organismes, institucions, serveis i recursos locals: fiscalia, Col·legi d'Advocats, jutjats, metges forenses, centres de salut (ABS i CAP), responsable del Programa d'atenció a la salut sexual i reproductiva de l'ICS, CAP de Salut Mental, Cos Nacional de Policia, grups de dones.

Característiques

La Xarxa es caracteritza per esdevenir més una eina de treball, una metodologia, que una estructura formal. No compta amb una reglamentació com altres òrgans de participació o de coordinació. Es caracteritza per la seva flexibilitat i la seva capacitat d'emmotllar-se en cada moment a les necessitats reals. És un ens formal poc o gens reglamentat i obert en el qual poden entrar i del qual poden sortir els seus membres quan ho creguin oportú. La principal característica d'una xarxa és, d'una banda, l'elasticitat, la flexibilitat, i de l'altra, la convicció que tots els seus nòduls, nusos o membres gaudeixen del mateix estatus i autoritat, cap no és més important que els altres. És una malla en la qual els professionals es troben enllaçats per poder sumar esforços, evitar duplicitats i segones o terceres victimitzacions de les dones.

7. Avantprojecte del centre d'acollida (1992); II Cicle de Conferències al Baix Llobregat: La Violència contra les Dones (1995); monogràfic sobre violència familiar, estratègies de coordinació i atenció a les víctimes (V Jornades de Tardor) (1996); curs Les agressions a les dones en l'entorn familiar; causes, detecció, i elements per a la intervenció i la prevenció, constitució de la Comissió Tècnica i presentació pública de la Xarxa (1999).

Estructura

La Xarxa de Sant Feliu compta amb un plenari, una comissió tècnica, grups de treball i productes.

- El Plenari es un òrgan consultiu, format per persones que poden prendre decisions (caps de servei, jutges, caps tècnics, responsables polítics), que es reuneix un o dos cops l'any i aprova la memòria de l'any en curs i el pla de treball per al proper període. Es fa balanç de les actuacions, s'exposa un resum de les dades quantitatives i qualitatives respecte del perfil de les dones ateses pels diferents serveis que formen la Xarxa i es convida una persona experta en algun dels temes relacionats amb les violències vers les dones per fer una exposició.
- La Comissió Tècnica de la Xarxa esdevé el nucli organitzatiu, de coordinació, encarregat de portar a terme el pla de treball, fa propostes, alhora que esdevé un referent respecte del tema de la violència tant per a la ciutadania en general com per a professionals d'altres àmbits. Esdevé un bon espai de relació entre professionals, proposa grups de treball i temes de recerca, elabora productes, proposa accions, assessora i orienta. La integren persones amb diversitat de perfils professionals i rols diversos, persones que, a la vegada, compten amb un grau d'implicació i compromís alts.
- Com a productes de la Xarxa tenim els programes de formació, els de sensibilització (campanyes), tallers de prevenció de la violència en la parella jove i els circuits. Els circuits són el producte per excel·lència del treball en xarxa. Han estat acordats, consensuats i dissenyats per tots els membres de la Xarxa i, per tant, responen a la realitat del territori. Esdevenen una eina per actuar sempre sobre unes pautes i treballar de manera més eficaç evitant al màxim les duplicitats i les victimitzacions secundàries. A Sant Feliu, la Xarxa compta amb dos circuits locals: un per als casos que es detecta una situació de violència, però no es denuncia, i l'altre per quan el cas comença per una denúncia.

El valor afegit de la Xarxa

Esdevé un bon recurs per a l'atenció coordinada, global i integral de les víctimes en tots els sentits i tenint en compte totes les fases del cicle de la violència. Eviten la victimització secundària, rendibilitzen els recursos econòmics i humans, faciliten la coordinació, i les diferents actuacions són més eficaces.

Les xarxes esdevenen un referent per unificar criteris, vocabulari, conceptes, coneixements, un marc per compartir informació. Faciliten la diagnosi, l'avaluació i el seguiment del model d'intervenció, així com el coneixement de la realitat respecte dels recursos i les necessitats. I, a més a més, han d'esdevenir un espai de cura dels professionals. En

aquests moments esdevenen un dels recursos més adients i eficaços que tenen els agents d'àmbit local per fer front a la violència contra les dones, és a dir, per intervenir localment davant un fenomen de dimensions globals. Són estructures de funcionament i de coordinació que, a la vegada, esdevenen una metodologia de treball.

Fins ara les xarxes estan demostrant que són el recurs més adient per a tot tipus de realitat: tant les que compten amb pocs recursos econòmics i humans com les que en tenen més, tant per a territoris extensos com per a més petits, tant per a àmbits d'intervenció sectorials com per a àmbits globals.

Apunt final

Les polítiques públiques adreçades a les dones, a la igualtat i a l'equitat en l'àmbit local esdevenen estratègies rellevants que cal tenir en compte quan estudiem les polítiques públiques en general. Han generat espais i programes, estructures de funcionament i marcs d'actuació més o menys ambiciosos que, sense comptar amb obligacions competencials específiques, han sabut trobar el marc legal i teòric per poder treballar i força. Tenen en comú nombrosos trets amb les polítiques d'altres àmbits, tant els positius com els negatius, però el caràcter de proximitat a la ciutadania els dona el privilegi de poder canviar, transformar o reforçar les relacions socials entre els homes i les dones des de la quotidianitat, des del que és personal i, per tant, del que realment és.

CRONOLOGIA D'ACTUACIÓ DE LA REGIDORIA

1991

- Creació de la Regidoria

1992

- Incorporació d'una tècnica a temps parcial
- Jornades de Dona i Esport (8 de març)
- I Jornades de Tardor
- Avantprojecte de centre d'acollida

1993

- Creació de la Comissió de Control i Seguiment en relació amb l'assajament sexual

1994

- Creació del SIOD: assessoria jurídica (advocada)

1995

- Participació en el Fòrum d'Hairou de la IV Conferència Mundial sobre les Dones (Beijing, la Xina)
- I Beca de Recerca Novadona (després, Blanca Bardiera)

1996

- Aprovació del Reglament Orgànic del Consell Municipal de les Dones de Sant Feliu

1997

- Creació del Servei de Suport Psicològic (psicòloga)
- Procés participatiu per a l'elaboració del I Pla d'acció
- 1998
- Aprovació pel Ple per unanimitat del Pla d'acció per a les dones de Sant Feliu de Llobregat (1998-2003)
- Projecte europeu ESTELA
- Fòrum de Dones i Ciutat (Fundació M. Aurèlia Capmany)

1999

- Creació de la Xarxa de Coordinació i Atenció a Dones Víctimes de Violència
- Presentació del manual (llibre blanc) *Dones i ciutat*

2000

- Col·lecció «Blanca Bardiera»
- Publicació *Bruixes a Sant Feliu de Llobregat. El procés a Blanca Bardiera (1578)*, de Mercè Gras
- Observatori de les Dones als Mitjans de Comunicació
- Woman's Network, Endavant, UPC
- Participació del Consell Municipal de les Dones en la Marxa Mundial de Dones (Brussel·les)

2001-2002

- Projecte Violeta

2002

- Publicació de *Paraules de dones en la premsa comarcal*. Primer terç del segle xx, de Júlia Cabaleiro, II Beca Blanca Bardiera
- I Congrés de les Dones del Baix Llobregat

2003

- Avaluació del Pla (conveni amb la Diputació de Barcelona)
- Publicació *Dones migrants a Sant Feliu de Llobregat*, d'Eva Rosas Feijóo, III Beca Blanca Bardiera

2004

- Auditoria de gènere (conveni amb la Diputació de Barcelona)

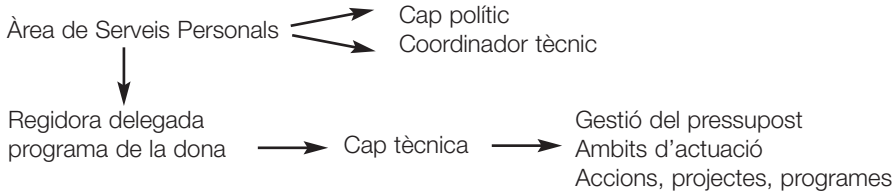
2005

- Conveni CIE (Benestar i Família, Generalitat)
- XIV Jornades de Tardor de les Dones

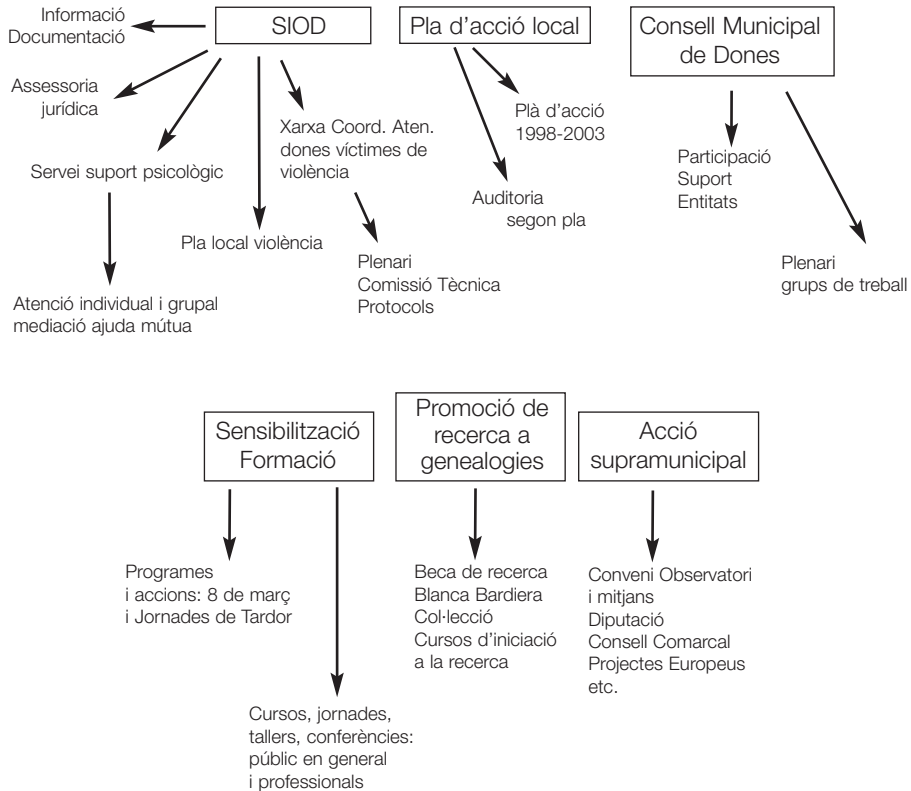
2006

- Publicació de *Dones de Sant Feliu de Llobregat*, de Caterina Riba, IV Beca Blanca Bardiera
- II Congrés de les Dones del Baix Llobregat

Organigrama

Esquema d'àmbits d'actuació i funcionament

Bibliografia

- AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Pla municipal per a les dones de Barcelona*, 1991.
- AJUNTAMENT DE SANT FELIU DE LLOBREGAT. *Pla d'acció per a les dones de Sant Feliu de Llobregat*, 1998-2003.
- ALABAR I VILA, A. «Els moviments socials a Catalunya». *Revista Catalana de Sociologia*, núm. 7, 1998.
- ASTELARRA, J. *Polítiques dels ajuntaments de Catalunya a favor de les dones*. Barcelona: ICD, 1994.
- BODELÓN, E. «Dos metáforas para la libertad: igualdad y diferencia». *Separata d'Anales de la Cátedra Francisco Suárez*, núm. 36, Universidad de Granada, 2002.
- BORDERÍAS, C.; S. BENGOCHEA, [coord.]. *Les dones i la història al Baix Llobregat*. Barcelona: Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, vol. I i II. 2002
- BUSTELO RUESTA, M. *La evaluación de las políticas de género en España*. Madrid: Universidad Complutense. Facultad de Ciencias Políticas y Sociología, 2004.
- BUSTELO RUESTA, M. «Políticas públicas de igualdad y de género en España: Evolución y evaluación». A: ORTEGA M.; C. SÁNCHEZ; C. VALIENTE. *Género y ciudadanía. Revisiones des del ámbito privado*. Madrid: Instituto Universitario de Estudios de la Mujer UAM: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales: Instituto de la Mujer, 2004, p. 367-389.
- CANTERA ESPINOSA, L. M. *Te pego porque te quiero. La violencia en la pareja*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Psicologia de la Salut i Psicologia Social, 1999.
- CERVERA RODON, M. «Dones i salut: una lluita de les dones pel dret a decidir». A: DDAA. *20 anys de feminisme*. Barcelona: Associació de Dones per la Celebració dels 20 Anys de les I Jornades Catalanes de la Dona: Ajuntament de Barcelona, p. 90-97, 1996.
- COMISSIÓ CATALANA D'ORGANITZACIONS NO GOVERNAMENTALS, SECRETARIAT DE LES JORNADES. *Jornades Catalanes de la Dona*. Barcelona. (Alternatives) [Edició en català], 1977.
- CORSI, J. [comp.]. *Violencia familiar. Una mirada interdisciplinaria sobre un grave problema social*. Buenos Aires: Paidós SAICF, 1997.
- Declaración de Beijing y Plataforma para la Acción*. IV Conferencia Mundial sobre las Mujeres. Beijing (China), setembre 1995. Madrid: Ministerio de Asuntos Sociales: Instituto de la Mujer, 1996.
- DDAA. *Administración local y políticas de igualdad de la mujer. La intervención de las corporaciones locales en la promoción de la igualdad de oportunidades de la mujer*. Madrid: Federación Española de Municipios y Provincias (FEMP): Comisión de la Mujer, 1992.
- DDAA. *Dona i municipi. Propostes d'actuació local sobre els Acords de Pequín*. Barcelona: Federació de Municipis de Catalunya (FMC).
- DDAA. *Planificant. Propostes metodològiques d'elaboració de plans d'igualtat locals*. Barcelona: Diputació de Barcelona. (Guies Metodològiques), 2002.

- DDAA. Textos para la Historia de las mujeres en España. Madrid: Càtedra Editorial, 1994.
- DDAA. 20 anys de *feminisme*. Barcelona: Associació de dones per a la celebració dels 20 Anys de les I Jornades Catalanes de la Dona i Ajuntament de Barcelona, 1996.
- FUNDACIÓ CIREMM, PROJECTE EUROPEU ESTELA. Estudi d'identificació i avaluació de bones pràctiques en accions d'igualtat d'oportunitats. Barcelona, 1998.
- GARCIA SÁNCHEZ, A. «Polítiques públiques adreçades a les dones en l'àmbit de l'administració local al Baix Llobregat». A: DDAA. *Les dones al Baix Llobregat i altres escrits*. Sant Feliu de Llobregat: Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat. (Materials del Baix Llobregat; 4), 1998.
- GARCÍA-NIETO PARÍS, M. C. «Trabajo y oposición popular de las mujeres durante la dictadura franquista». A: DUBY, G.; PERROT, M. *Historia de las mujeres en Occidente*. Barcelona: Santillana SA, p. 662-671, 1998.
- GRÀCIA FERNÁNDEZ, I. «Els centres de "Planing" del Baix Llobregat: la seva creació, la seva història». A: DDAA. *Les dones al Baix Llobregat i altres escrits*. Sant Feliu de Llobregat: Centre d'estudis Comarcals del Baix Llobregat. (Materials del Baix Llobregat; 4), 1998.
- GRAU, E. «De la emancipación a la liberación y la valoración de la diferencia. El movimiento de mujeres en el Estado español 1965-1990». A: DUBY, G.; PERROT, M. *Historia de las mujeres en Occidente*. Barcelona: Santillana, p. 672-683, 1993.
- LOMBARDO, E. «Políticas de igualdad de género en los ayuntamientos de Barcelona: origen, características y retos para el futuro». GAPP, núm. 25 (setembre-desembre), 2002.
- PÉREZ-PORTABELLA, M. «Les demandes d'atenció psicosocial de les dones de l'Hospitalet des d'una perspectiva de gènere (1977-1997)». A: C. BORDERÍAS; S. BENGOCHEA. [coord.]. *Les dones i la història al Baix Llobregat*. Barcelona: Editat per Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, vol. II, 2002.
- RIVERA GARRETAS, M. M. *Mujeres en relación. Feminismo 1970-2000*. Barcelona: Icaria, 2003.
- SAN JOSÉ SERRÁN, B. «De la globalización del derecho a la igualdad al trabajo local y cotidiano». *Jornadas Políticas Locales para la Igualdad entre Mujeres y Hombres*, 2003. Vitoria-Gasteiz: Ayuntamiento de Vitoria-Gasteiz, p. 24-50.
- VARELA, N. *Feminismo para principiantes*. Barcelona: Ediciones B, 2005.

<www.santfeliu.org/dona>

<www.observatoridelesdones.org>

<www.undp.org>

<www.mujeresenred.net>

<www.mtas.es/mujer>